

КЪМ РОДИТЕЛИТЕ

(Из педагогическите търсения на една майка)

Диана Димитрова

Основно училище „Стою Шишков“ – с. Търън, община Смолян

Резюме. Текстът показва наблюденията на майка с педагогически опит върху взаимоотношенията родител – дете. Разгледани са обичайни семейни практики и отклонения от правилното възпитание на детето.

Keywords: deviation; mother; child; behavior; pedagogical experience; upbringing

Всеки родител създава детето си с добрите намерения да му осигури всичко: дом, храна, облекло, сигурност. Не всеки обаче си задава въпроса това достатъчно ли е на детето. Настоящата статия ще разгледа именно този аспект от отношенията родител – дете и ще се опита да обясни разминаването между това, което възрастните смятат, че е необходимо на рожбата им, и това, което действително е нужно, за да се формира пълноценна личност. За целта ще се наложи да разбием представата на повечето родители, че синът или дъщерята са малки, неопитни, глупави. Че те не разбират кое е добро за тях и възрастните трябва да им го налагат – често пъти и с драстични методи.

От гледна точка на педагогическия ми опит, най-трудните ученици са деца, лишени от внимание, или деца, които търпят прекалено внимание. Родителят е зает, няма време да поговори с детето си, не смята за важно да поддържа пряк контакт с учителя, не се среща с приятелите на сина си. Така той се самоизолира от ежедневието на детето си и когато то стане юноша или девойка, се оказва, че въкъщи живее непознат. Тогава (за съжаление, прекалено късно) започва да се пита къде е сгрешил, защо детето му не го уважава, защо проявява незачитане и грубост. Най-често срещан е въпросът: „На това ли съм те учил?“. На което младежът с право би могъл да отговори: „Ако ме беше учил, нямаше да съм това!“.

В другия случай, с прекаленото внимание, детето се задушавя в прегръдките на майката, но не смее да ѝ го каже, от страх да не я обиди, и търпи глезенето със стискане на зъби. Това обаче не е здравословно за психическото развитие на подрастващия, защото го учи да е неискрено, да се затваря в себе си и в крайна сметка резултатът от такова общуване понякога е по-лош и от липсата на общуване.

Възможностите за отклонение от полезните практики на възпитание са неограничен брой, но тук ще засегнем само още една, тъй като тя е масова в съвременното общество. От любов към чедото си понякога родителите стават негови слуги. „Донеси ми вода, дай ми чорапите, слагай яденето“ и други реплики от този род могат да се чуят от деца, чиито родители винаги са на линия и са поставили живота си в услуга на детето. Така се възпитават малки депотчета и често се стига до физическо насилие от страна на малчугана върху родителите му. Виждала съм как тригодишно момиче удря шамар на майка си само защото му е направена забележка да не стъпва върху хляба. Или шестнадесетгодишен тийнейджър да изпразва с бой джобовите на баща си.

В училище тези деца се разпознават като безпричинно агресивни, самотни и изолирани от детските компании. Такова дете може да запали косата на учителката по физика, ако тя го заплаши с двойка, или да пребие съученик, защото не му е подсказал. За съжаление, когато се стигне до такива прояви и те диагностицират погрешно възпитание, вече е много трудно да се промени нещо. Детето е свикнало да получава всичко, приема хората около себе си за свои роби и наказва съпротивата с насилие. Затова, когато родителят не уважава себе си, няма личен живот и се опитва да живее чрез детето си, страда не само той, а и цялото общество. Защото, за съжаление, грешките на майката и бащата не са лична работа – те се проектират в социалния живот на младите хора и се мултиплицират на всички нива в обществото. За да не се случи това с Вашето дете, не бъдете негов роб! Но също така не бива да го превръщате в свой роб. Детето би проявявало повече уважение, когато вижда личните успехи на своя родител. То ще бъде удовлетворено, ако родителят има добра житейска реализация и дава поводи на малкия да се гордее с него. И щом родителят работи за собственото си развитие, детето ще прави същото. Дори и в съвременното общество все още най-мощният фактор за възпитание е личният пример.

Стефан Цанев в своята книга „Мравки и богове“ казва: „Не възпитавайте децата си, оставете ги да растат свободни, не ги карайте да приличат на вас – родените в робство“. Тази позиция е крайна, но в нея се съдържа мъдрост, която би била от полза на креативния родител. Такъв родител няма да се взима прекалено насериозно, няма да признава само себе си за авторитет, няма да потиска детските протести. Той ще знае, че неговото време е било друго, а детето му живее в свой свят и в различна реалност. Ще разбира, че в новата епоха за реализацията и успеха на младото поколение са необходими по-други качества, отколкото в миналото. Такъв родител не би направил грешката да възпитава детето в скромност и послушание в XXI век и да рискува след време, когато същото това дете се разбунтува, да чуе колко глупав родител е бил и колко безпомощно се чувства в съвременното общество момчето или момичето му благодарение на криворазбраното му възпитание.

За да не се стига до подобни разминавания с негативни последици, добре е още от зачеването родителите да държат сметка за всяко свое действие или мисъл. Защото те влияят на бебето дори когато е в утробата на майката. Ембрионът също може да бъде неспокоен, да има ускорен пулс и засилена тревожност, които биха се повлияли от храната на майката, от спокойствието ѝ, от обичта на съпруга ѝ, от уважението и подкрепата на близките ѝ. Тези констатации отварят темата за съвременното семейство или липсата на такова. Много млади хора живеят на семейни начала и оправдават избора си с разбирането, че бракът е отживелица. Тази статия няма за свой предмет да защитава брака, но родителите трябва да знаят, че за да се отгледа психически, емоционално и физически здраво дете, са нужни отговорни хора, които са обвързани помежду си емоционално и административно. Бракът е сигурност за детето, затова не го negliжирайте като ненужен архаизъм!

С раждането започва възпитанието и ако родителят не е подготвен за предизвикателствата по отглеждането на дете, още тогава започва съвсем несъзнателно да нанася понякога и непоправими травми на детската психика. Наблюдавала съм ученици на 10 – 12 години, които не са самостоятелни, не могат да взимат решения, не се социализират, имат огромна нужда от внимание и одобрение и от това зависи в голяма степен чувството им за удовлетвореност. Често съм си задавала въпроса защо толкова малки деца се чувстват толкова несигурни и в такава степен зависят в осъществяването си от външни фактори. Мисля, че главна роля за това явление имат родителите, които от неправилно разбрана загриженост водят децата си за ръка (за да не ги блъсне кола); спят в една стая с тях (да не би да ги е страх сами в тъмното); избират дрехите и цветовете им (защото в тях са парите); налагат силово правила въщи (защото са си присвоили власт); добронамерения спор с детето приемат като загуба на време или унижение.

Много са примерите, които илюстрират неподходяща родителска намеса в детския свят. Много са и родителите, които искрено биха се изненадали, ако им кажем, че прекалената загриженост лишава децата им от възможността да пораснат, и че ежедневната намеса в избора на детето (или още по-лошо – отнемането на правото му на избор) е посегателство върху свободата му и неговите права. Една максима гласи, че в стремежа да спасим живота на децата си, ние ги лишаваме от живот. Психолози също твърдят, че по-голяма вреда на детето нанася загриженият родител, а не небрежният.

Това означава, че за да има пълноценно общуване между родители и деца, децата трябва да се приемат като пълноправни членове на семейството. Да им се осигурява дневен или седмичен бюджет. Да имат възможност да решават какво да обличат, с кого да общуват, как да планират деня си. Задължително да участват във формулирането на правилата, действащи в дома. Да се зачита мнението им по подреждането на стаята, в която живеят. Да имат правото

да критикуват родителското поведение без страх от санкции. Изобщо, ако са нужни санкции, те трябва да пазят достойнството на детето и да защитават интересите му. Например едно дете не бива да се наказва, защото е наранило егото на баща си, но е задължително да се накаже, ако е застрашило здравето или живота си.

Така постепенно, с обяснения, поощрения и наказания свободата, която умният родител дава на детето си в аванс, се превръща в осъзната отговорност към себе си и околните. Свободното дете, пораснало в атмосфера на разбиране, зачитане и толерантност, е способно да се грижи за себе си, осъзнава опасностите и умее да ги избягва, знае какво иска и владее техниките да го постигне. И най-вече, няма нужда от някого, който да го води за ръчичка. Тогава, както е казал народът, родителят жъне това, което е посял.

Разбира се, много е трудно да оставиш детето си да греши, когато виждаш, че можеш да му помогнеш. И много по-лесно е да свършиш нещо вместо него, отколкото да го научиш само да се справя. Но резултатите от демократичния начин на възпитание си струват усилията. За да се осъществи обаче такава линия на поведение, са необходими много задълбочени познания за развитието на детето и етапите, през които то минава; за опасностите, които дебнат неукрепналата му психика по пътя на съзряването; за променения свят, в който то ще се осъществява като личност. Много е важно родителят да си даде сметка на какво иска да научи детето си, но не от гледна точка на собственото си удобство, а от гледна точка на това кое ще е най-полезно на наследника му.

Всичко това предполага родителят целенасочено да се самообразова, да търси помощ от специалисти и да поддържа ежедневни контакти с учителите на детето си. Вниманието му трябва да е обострено за всякакви индикации в поведението на детето и ако не може да си ги обясни или да се справи с отклоненията от нормата, да не се срамува да потърси помощ. Важно е да си дава сметка и за това, че е възможно не детето да е виновно, когато влиза в конфликт с баща си или майка си, а майката и бащата да са встрани от изискванията на Времето. В това отношение Стефан Цанев е прав, като разделя поколенията според това в коя епоха са живели. Например дядото е ходил на училище с една филия хляб и малко сирене. Внукът иска да ходи на училище с пет лева, с лаптоп и GSM. Дядото не разбира защо е това разхищение, какви са тия пари и неизбежно следва репликата: „Аз едно време...“. Детето обаче не чува разказа на дядото, защото за него ключово е словосъчетанието *едно време*. И си мисли за нещо свое, докато старият човек носталгично се опитва да върне часовника.

Примерите от този род са най-разнообразни и всички те водят до един и същи резултат: разминаването между поколенията. Има ли възможност и с какви техники би могло да се избегне това? На първо място, трябва да се вглеждаме в децата си и да се опитваме да разбираме защо постъпват по един или друг начин. Може би те имат право да са такива, каквито са, въпреки че на

нас това не ни харесва. Детето има изключително добре развити инстинкти, неопорочени от обществени норми, мода и условности. То усеща на подсъзнателно ниво какво е добро за него и кое е лошо. Ако по-често се опираме на тези инстинкти, вместо да се стремим да ги променим, възпитанието на малчугана ще върви по-гладко.

Друг важен фактор за развитие в правилната посока е обективното осъзнаване на изискванията на Времето. Скромността е архаизъм в реалност, където трябва да продадеш труда си, да рекламираш уменията си, да заявиш позицията си. Кроткото дете е възможно да стане безличен човек без шанс за реализация. Умерено агресивното дете има всички предпоставки да стане лидер. Самочувствието е задължителен елемент от поведението на бъдещия гражданин и родителят трябва целенасочено и по подходящ начин да го изгражда у детето си, ако иска то да е конкурентоспособна личност. И това е необходимо да става не формално с реплики от типа: „Ти си добро и умно дете“. Не бива да се хвали безпочвено малкият човек, защото няма да ви повярва. Когато обаче постъпи добре, с чиста съвест похвалете това, което е направил, и то не с общи фрази, а конкретно. Например синът Ви се е сетил да си лъсне обувките. Не му казвайте: „Браво, мойто момче“. По-добре е да коментирате самите обувки, че изглеждат различно и с тях вече няма да го е срам да върви.

Изключително важно е да умеем да похвалим така, че да не поставим детето в неудобно положение, а да го окрилим за нови успехи. Добре е и да можем да дозираме забележките и забраните. Колкото пъти казваме „Не“, да намираме начин толкова пъти да казваме и „Да“. Щом сме забранили нещо, да открием нещо, което да позволим. Така ще избегнем опасността да се пригъпат инициативността на детето и неговата чувствителност, защото те ще му трябва в неговия път. Но каквото и да правим, трябва да се погрижим да убедим детето, че е в негов интерес. Изключително вредни са забележки от типа: „Не се клати на стола, защото ще паднеш и после баща ти ще се кара на мен“. Така детето разбира, че бабата не е загрижена, че може да се удари, а се страхува за собственото си спокойствие. Сами се досещате дали малчуганът ще спазва така наложена забрана.

Оказва се, че да си родител, не е най-лесното нещо на света, нали? Особено ако се опитваме да сме съвременни и добри родители. Колкото повече труд сме положили обаче да станем близки с децата си и да ги подготвим за Живота, толкова по-спокойни старини ще караме, а децата ще са хора, достойни за уважение.

В резюме, формулата за успешно възпитание, която вече съм изпитала, е следната.

- Когато общувате с детето си, се поставяйте и на неговото място.
- Винаги отчитайте разликата във възрастта и помнете Вие на неговите години какво сте правили.

- Изяснете си какви качества са полезни в съвременното общество и насочете усилията си към формирането им у детето си.
- Старайте се да постигате консенсус с детето си.
- Приемете детето като част от екипа (семейството) и му признайте същите права, каквито имате Вие.
- Съобразявайте отговорностите, които му възлагате, с възрастта и възможностите му.
- Осигурете му лично жизнено пространство.

В заключение ще кажа, че дори да не успеете да изпълните всичко казано дотук, дори и да не сте съгласни с някои формулировки, пак можете да сте добри родители, ако обичате детето си и се стремите да го възпитавате с любов!

TO THE PARENTS

Abstract. The text focuses on the observations of a mother with a pedagogical experience of the parent-child relationship. Considerable family practices and deviations from the proper upbringing of the child are shown.

✉ **Ms. Diana Dimitrova**

Principal

Primary School "Stoyo Shishkov"

Village of Taran, Smolyan Municipality, Bulgaria

E-mail: dianadimitrova66@abv.bg